

NORGES HØYESTERETT

Den 24. april 2006 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2006-00682-A, (sak nr. 2005/1620), sivil sak, kjæremål,

Norsk rikskringkasting AS

(advokat Jon Wessel-Aas – til prøve)

Hjelpeintervenient:

Norsk Redaktørforening

(advokat Vidar Strømme)

mot

A

(advokat Nicolai V. Skjerdal – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Støle**: Saken gjelder om et forbud mot å sende et TV-program, fastsatt ved midlertidig forføyning, kan påkjæres i en situasjon der programmet ble vist til tross for forbudet. Spørsmålet er om Norsk rikskringkasting AS har rettslig interesse i å få fremmet kjæremålet til realitetsbehandling, og slik få prøvd rettmessigheten av inngrepet i ytrings- og informasjonsfriheten.
- (2) A fremmet 29. september 2005 begjæring om midlertidig forføyning for å få stanset NRKs sending av TV-programmet Brennpunkt, som var planlagt sendt 4. oktober 2005. Som begrunnelse for kravet ble angitt at det ville medføre en stor fare for As liv dersom programmet ble vist. Bakgrunnen var at han i lengre tid hadde samarbeidet med politiet med sikte på å få oppsporet store pengesummer som stammet fra alvorlige ranshandlinger, angivelig fra NOKAS-ranet i Stavanger i april 2004. A hadde kontaktet politiet nokså umiddelbart etter at han i sin tid ble oppsøkt av en person i det kriminelle miljøet, en person som skulle ha fått i oppdrag fra ranerne å søke å få det betydelige ransutbyttet ut av landet. Han hadde deretter over et betydelig tidsrom opprettholdt kontakt både med det kriminelle miljøet og med politiet. Opplysninger om disse forhold ville bli avdekket i programmet.
- (3) Oslo byfogdembete avsa kjennelse 4. oktober 2005 med slik slutning:

”1. Norsk Rikskringkasting AS forbyr å sende TV-programmet ”Brennpunkt”: Om politiets etterforskningsmetoder.

2. Saksomkostninger tilkjennes ikke.”

(4) NRK påkjærte kjennelsen, men valgte likevel samme dag – 5. oktober 2005 – å sende programmet. I kjæremålet ble det i tillegg til påstand om at kjennelsen måtte oppheves, også lagt ned påstand om at kjennelsen innebar en krenkelse av EMK artikkel 10. NRK er for øvrig senere av A anmeldt til politiet for å ha brutt det forbud som byfogden hadde nedlagt, jf. straffeloven § 343. Påtalemyndigheten har utstedt et forelegg mot NRK v/kringkastingssjef John G. Bernander. Forelegget er ikke vedtatt, og straffesaken er berammet til 3. mai 2006 i Oslo tingrett.

(5) Den påstand NRK nedla for lagmannsretten lød slik:

”1. Oslo byfogdembetes kjennelse av 04.10.05, slutningens pkt 1, oppheves.

2. Oslo byfogdembetes kjennelse av 04.10.05, slutningens pkt 1, har krenket Norsk rikskringkasting AS’ rettigheter etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 10.”

(6) A påsto kjæremålet avvist.

(7) Borgarting lagmannsrett avsa 14. november 2005 kjennelse med slik slutning:

”1. Kjæremålet avvises.

2. Norsk Rikskringkasting AS betaler innen 2 – to – uker fra kjennelsens forkynnelse 6.250 – sekstusentohundreogfemti – kroner til A i saksomkostninger for lagmannsretten.”

(8) Lagmannsretten la til grunn at den rettslige interessen i saken om midlertidig forføyning var falt bort etter at programmet var blitt sendt. Forholdet til EMK artikkel 10 og 13 kunne ikke føre til noen annen konklusjon.

(9) NRK har påkjært kjennelsen. Høyesteretts kjæremålsutvalg har besluttet at kjæremålssaken i sin helhet skal avgjøres av Høyesterett etter reglene i lov 25. juni 1926 nr. 2 § 6 andre ledd, og justitiarius har bestemt at ankeforhandling skal skje etter reglene for ankesaker. Kjæremålsutvalget har avsagt kjennelse for at Norsk Redaktørforening gis tillatelse til å opptre som hjelpeintervenient til støtte for NRK.

(10) Kjæremålet gjelder lagmannsrettens avvisning av et kjæremål begrunnet i manglende rettslig interesse, og utvalget – nå Høyesterett – har full kompetanse ved prøvingen av kjæremålet, jf. tvistemålsloven § 404 første ledd nr. 1. Saken står for Høyesterett i samme stilling som for lagmannsretten.

(11) Den kjærende part – *Norsk rikskringkasting AS* – har i korte trekk anført:

(12) Spørsmålet i saken er om NRK skal få realitetsprøvd byfogdens avgjørelse – en avgjørelse som representerer et vidtgående inngrep i ytrings- og informasjonsfriheten. Kjennelsen er konsekvensfylt, særlig fordi den er et sjeldent eksempel på utøvelse av forhåndssensur fra en domstol overfor et upublisert materiale som bygget på undersøkende og kritisk journalistikk. Blant de forhold som ble avdekket, var uheldige og

til dels ulovlige etterforskningsmetoder fra politiets side. I ettertid kan det for øvrig konstateres at de opplysninger som NRK brakte i programmet, var sanne. Derved aksentueres ytterligere at inngrepet ikke bare var unødvendig, men også samfunnsmessig meget uheldig.

- (13) Det foreligger fortsatt et reelt behov for avklaring av både de prosessuelle og de materielle spørsmål som saken reiser. Rettslig avklaring er viktig ikke bare for NRK, men for nyhetsmedier generelt, og dessuten av hensyn til publikums informasjonskrav.
- (14) Selv om lagmannsretten avviste saken under ett, reiser den for Høyesterett to spørsmål. Det er for det første spørsmål om NRK har rettslig interesse i å få opphevet den midlertidige forføyningen. Og det er dernest spørsmål om NRK – uavhengig av svaret på dette – har rettslig interesse i å få konstatert konvensjonskrenkelse.
- (15) Lagmannsretten har anvendt tvangsfullbyrdelsesloven § 15-12 feil når det er lagt til grunn at forføyningen var bortfalt. Kravet som skulle sikres, var ikke stansning av et program, men gjaldt As rett til liv og helbred. At dette kravet fortsatt er aktuelt, og ikke er bortfalt, sier seg selv. Avvisning av kravet er uansett ikke riktig; forføyningen måtte eventuelt oppheves på grunn av etterfølgende omstendigheter.
- (16) Dersom det skulle bli lagt til grunn at forføyningen var bortfalt i den forstand at saken ikke lenger har betydning for A, blir spørsmålet om kravet likevel har aktuell rettslig interesse for NRK. Selv om dette vurderes etter tradisjonell norsk prosessrett, er svaret bekræftende. Rettspraksis viser at det ved vurderingen av rettslig interesse etter tvistemålsloven § 54 legges vekt på betydningen også for andre enn den part som har reist søksmålet, jf. blant annet Fusa-dommen, Rt. 1990 side 874. Det kan heller ikke utelukkes at A på ny vil forsøke å stanse publisering av ytterligere informasjon om hans samarbeid med politiet. Etter rettspraksis kan en slik mulig fremtidig interessekonflikt mellom partene begrunne rettslig interesse, selv om den aktuelle interessen er bortfalt. Uansett har NRK et berettiget behov i å få fastslått overfor A at man ikke har opptrådt rettsstridig ved å sende Brennpunkt-dokumentaren. Han har initiert straffeforfølgning overfor NRK v/kringkastingssjefen, og har uttalt seg offentlig om mulig erstatningssøksmål. NRK har også et omdømme å ivareta overfor publikum.
- (17) Om spørsmålet om tilstrekkelig interesse for NRK skulle bedømmes som usikkert etter ordinær norsk prosessrett, må løsningen være klar om det også ses hen til vernet etter EMK, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3. Det følger av rettspraksis at spørsmålet om rettslig interesse må tolkes i lys av konvensjonsvernet, her artikkel 13 jf. artikkel 10.
- (18) Hvis Høyesterett skulle være enig med lagmannsretten i at NRK ikke har rettslig interesse i å få opphevet forføyningen, må kravet om konstatering av konvensjonskrenkelse i alle fall fremmes. Krenkelsen ligger i byfogdens nedleggelse av publiseringsforbud. Dette er et nytt krav som oppsto 4. oktober 2005, og som ikke repareres alene ved en opphevelse av forføyningen. Kravet om effektivt rettsmiddel etter EMK artikkel 13 utgjør et selvstendig grunnlag for realitetsbehandling av denne del av kjæremålet. Etter hjemvisning vil NRK for lagmannsretten kreve at konvensjonsstrid blir konstatert. For øvrig tilsier subsidiaritetsprinsippet at konvensjonsvernet primært håndheves av statene selv.
- (19) NRK har nedlagt slik påstand:

”Borgarting lagmannsretts kjennelse av 14.11.05 oppheves, og saken hjemvises til behandling i Borgarting lagmannsrett.”

- (20) Hjelpeintervenienten – *Norsk Redaktørforening* – har sluttet seg til den kjærende parts anførsler, og har særlig fremhevet at saken reiser viktige materielle spørsmål som det er et reelt behov for å få realitetsprøvd.
- (21) Kjæremålsmotparten – *A* – har i korte trekk anført:
- (22) Ved vurderingen av spørsmålet om NRK har tapt sin rettslige interesse i å få prøvd byfogdens publiseringsforbud, må det tas utgangspunkt i at programmet ble sendt. Det er ikke tilstrekkelig at NRK har interesse i avklaring av de materielle spørsmål vedrørende grunnlovsværn og konvensjonsværn som saken reiser. Avgjørende er om NRK har krav på rettsavklaring i denne saken.
- (23) Utgangspunktet er at det er et vilkår for fastsettelsessøksmål at det foreligger en aktuell rettslig interesse, og at dette normalt ikke foreligger når det forhold som danner grunnlag for kravet, er opphørt. Det må videre være slik at hvis det underliggende kravet faller bort, så bortfaller også forføyningen. Kravet som skulle sikres, var ikke *As* liv og helse generelt, men at han skulle beskyttes mot at det aktuelle programmet ble kringkastet, med den fare dette ble ansett å innebære.
- (24) NRKs beslutning om å sende programmet til tross for det nedlagte forbud er en etterfølgende omstendighet som gjør at dette kravet åpenbart er bortfalt. Reelt sett stanset NRK derved den rettsprosessen som var innledet ved *As* begjæring om midlertidig forføyning. Det ville ikke være mulig for ham å få opprettholdt sendeforbudet. Hadde NRK fremmet krav om oppheving med hjemmel i tvangsfullbyrdsloven § 15-11, ville dette blitt klargjort. Forholdet er at programmet ble sendt 5. oktober 2005, på nytt i reprise 6. oktober 2005, og at det av NRK er gjort tilgjengelig på Internett. Forføyningen må anses bortfalt.
- (25) At NRK har interesse i å få avklart de underliggende materielle spørsmål, er ikke tilstrekkelig til å bære en rettslig interesse i en sak med *A* som motpart. Rettspraksis viser at en avklaring må ha betydning for forholdet mellom partene. Den prinsippavklaring som NRK ønsker, er uten betydning for *A*. Den abstrakte og hypotetiske interesse begrunnet i mulige fremtidige konflikter mellom ham og NRK, er for avledet til å kunne bære en rettslig interesse. Det er NRKs veloverveide beslutning om å ignorere et rettslig forbud, og samtidig påkjære kjennelsen, som har skapt den situasjonen som har aktualisert spørsmålet om rettslig interesse, først for lagmannsretten og nå for Høyesterett. Det vil være klart urimelig om *A* skal måtte bruke tid og ressurser på å forsvare seg mot NRKs fortsatte bestrebelser på prinsipiell avklaring.
- (26) Prøvelsesspørsmålet stiller seg ikke annerledes på grunn av pretensjonen om konvensjonskrenkelse. I utgangspunktet har man etter EMK ikke krav på prøving i mer enn en instans. Byfogdens behandling av kravet om midlertidig forføyning utgjør en effektiv prøvelse, og dette er tilstrekkelig. Partenes behov for rettsavklaring står for øvrig sentralt også etter EMDs praksis.
- (27) NRKs påstandspunkt 2 for lagmannsretten er et forsøk på å blande inn i en behandling av en sak om midlertidig forføyning et krav om fastsettelsesdom – et krav som reelt sett

retter seg mot staten. Det kan ikke være As oppgave å forsvare byfogdens avgjørelse i en situasjon hvor en fortsettelse er helt uten interesse for ham.

(28) A har nedlagt slik påstand:

”1. Kjæremålet forkastes.

2. Norsk Rikskringkasting AS og Norsk Redaktørforening tilpliktes å betale statens omkostninger for Høyesterett, med tillegg av rente etter forsinkelsesrenteloven 17. desember 1976 nr. 100 § 2, jf. § 3 fra forfall til betaling finner sted.”

(29) *Jeg er kommet til at kjæremålet må tas til følge, og at lagmannsrettens kjennelse må oppheves og saken hjemvises til ny behandling.*

(30) Ved vurderingen av om NRK har rettslig interesse i å få fremmet kjæremålet over byfogdens avgjørelse, ser jeg først på spørsmålet om kravet som skulle sikres ved den midlertidige forføyning, må anses bortfalt som følge av at NRK valgte å sende programmet. As krav var at NRK ikke hadde rett til å publisere materialet. Sikringsgrunnen var dels krenkelse av denne rett, dels at det ville utsette ham for fare om programmet ble sendt.

(31) Jeg finner det klart at As krav på at NRK ikke skulle sende programmet, for alle praktiske formål er falt bort. Tilsvarende gjelder sikringsgrunnen: etter at hans rolle som politiinformant var blitt avdekket og gjort allment kjent – herunder i det kriminelle miljøet som både han selv og politiet mente representerte en fare for ham – er det vanskelig å se at det var nevneverdig tilbake å sikre. Det hører med i bildet at programmet ble sendt i reprise dagen etter, og at NRK har gjort det tilgjengelig på Internett. As interesse var vernet ved det rettslige påbudet, men gikk tapt ved publiseringen. Jeg viser til tvangsfullbyrdsloven § 15-12 første ledd bokstav d, hvoretter en midlertidig forføyning faller bort uten opphevelse når kravet faller bort ”på annen måte”.

(32) Spørsmålet er så om NRK på tross av dette har rettslig interesse i at kjæremålet fremmes til realitetsbehandling, jf. tvistemålsloven § 54. A, som var den som fremmet kravet om sendeforbud, har klart nok ikke lenger interesse i en fortsatt rettslig behandling. I en situasjon der det konkrete tvistepunktet som foranlediget saken, er bortfalt, må det normalt påvises en fortsatt aktuell interesse i sakens utfall i forhold til motparten. Det forhold at forbudet rent formelt fortsatt står ved makt, og ikke er opphevet, kan etter mitt syn ikke bære en interesse for NRK.

(33) Rettspraksis gir imidlertid eksempler på at rettslig interesse har vært akseptert i tilfeller der det er en nærliggende mulighet for at behovet for rettsavklaring mellom partene vil aktualisere seg på nytt, jf. Rt. 1958 side 1290 og Rt. 2001 side 1413. Men de faktiske forhold i disse sakene lå annerledes an enn i vår sak.

(34) Avgjørende må etter dette bli om det kan påvises andre tungtveiende grunner som tilsier at NRK har et rimelig krav på å få fremmet kjæremålet til prøving av byfogdens avgjørelse. Og det som da umiddelbart trer i forgrunnen er at et nyhetsmedium som NRK må sies å ha en uttalt prejudikatsinteresse i å få prøvd rettmessigheten av et forbud mot upubliserte ytringer. Spørsmålet om berettigelsen av forbudet er ikke et spørsmål for Høyesterett slik saken nå står. Men det er uten videre klart at man står overfor et inngrep i

yringsfriheten som går rett til kjernen i vernet etter Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10. Forhåndssensur i form av forbud mot kringkasting reiser helt sentrale spørsmål i et demokratisk samfunn.

- (35) At det ved vurderingen av spørsmålet om rettslig interesse legges vekt på en parts prejudikatsinteresse, er ikke tvilsomt. I Rt. 1997 side 1983 ble den interesse Kristelig Gymnasium hadde i å få avklart i hvilken utstrekning en ansatts privatliv kan danne grunnlag for oppsigelse fra en privatskole, ikke ansett tilstrekkelig til å bære en fortsettelse av en arbeidsrettssak for ankeinstansen, i en situasjon der vedkommende arbeidstaker hadde avsluttet arbeidsforholdet frivillig. Selv om prejudikatsinteressen her var uttalt, ble det lagt avgjørende vekt på at arbeidsmiljølovens karakter av vernelov tilsa at arbeidstakeren hadde et rimelig krav på å bli spart for fortsatt prosess om oppsigelsens gyldighet.
- (36) I Rt. 2005 side 987 ble en næringsdrivende ansett å ha rettslig interesse i å få overprøvd en midlertidig forføyning etter at tiden for denne var utløpt. Avgjørelsen var primært forankret i andre forhold, men som et tilleggshensyn ble vist til at det ville kunne være skadelig for vedkommendes yrkesutøvelse og omdømme om hun ikke fikk anledning til å prøve om det var grunnlag for den midlertidige forføyningen. Dette omdømmehensynet gjør seg gjeldende også i vår sak. Riktignok kan det sies at NRK, ved å ha satt seg ut over et rettslig påbud, har satt seg selv i denne situasjonen. Men skulle selskapet ha rett i at kringkastingsforbudet ikke står seg, ville dets opptreden komme i et annet lys.
- (37) For øvrig er det ikke slik at NRKs interesse i å få overprøvd byfogdens avgjørelse er begrenset til prejudikatsinteressen. A har i uttalelser til media gitt uttrykk for at det vil kunne bli aktuelt å reise erstatningssøksmål mot NRK. Videre er den nevnte straffesaken mot kringkastingssjefen nær forestående. Selv om det klare utgangspunktet er at overtredelse av et rettslig forbud er straffbar etter bestemmelsen, uavhengig av om det er forankret i en materielt holdbar avgjørelse, ville det iallfall kunne reises spørsmål om dette kan gjelde dersom det skulle vise seg at avgjørelsen ikke kan opprettholdes som følge av eventuell konvensjonsstrid. Og for straffutmålingen er det åpenbart at en slik eventuell konstatering ville måtte få betydning.
- (38) Etter min mening viser allerede den gjennomgang jeg så langt har foretatt, at gode grunner taler for at NRK må sies å ha rettslig interesse i få fremmet kjæremålssaken. Men det er ikke nødvendig å ta et bestemt standpunkt til om en slik konklusjon kan trekkes alene på grunnlag av tradisjonell norsk prosessrett. Etter rettspraksis er det på det rene at spørsmålet om rettslig interesse etter tvistemålsloven § 54 må vurderes i lys av EMK artikkel 13 om effektivt rettsmiddel ("effective remedy"). Dette har ført til at adgangen til saksanlegg er blitt utvidet som følge av inkorporeringen av EMK, jf. Rt. 2003 side 301.
- (39) A har vist til at den prøving som fant sted ved byfogdens behandling av kravet om midlertidig forføyning, er tilstrekkelig i forhold til artikkel 13: Det forhold at drøftelsen av hensynet til yringsfriheten er foretatt i tilknytning til Grunnloven § 100, og at EMK artikkel 10 ikke er drøftet eksplisitt, rokker ikke ved at de sentrale hensyn som bærer begge bestemmelser reelt sett er vurdert.
- (40) Jeg er enig i at mye kan tale for at artikkel 13 i henhold til praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er tilstrekkelig ivarettatt ved behandlingen av den midlertidige forføyningen, selv om det er uheldig at artikkel 10 ikke er eksplisitt drøftet.

Poenget i vår sammenheng er imidlertid at artikkel 13 – sett i sammenheng med artikkel 1 og artikkel 35 nr. 1 – uttrykker et *subsidiaritetsprinsipp*: det allmenne prinsipp at det primært tilligger statene å håndheve borgernes vern etter konvensjonen, og at den håndhevelse som skjer ved at en stats borgere bringer klager inn for EMD, er av subsidiær karakter.

- (41) Jeg kan vanskelig se det annerledes enn at det må være et tungtveiende hensyn ved praktiseringen av den rettslige standard som ligger i begrepet rettslig interesse etter tvistemålsloven § 54, at det legges til rette for en effektiv nasjonal rettslig prøving av spørsmål om konvensjonsbrudd: i vår sak forholdet til EMK artikkel 10. Og jeg ser det slik at NRK har et rimelig krav på å få overprøvd byfogdens avgjørelse.
- (42) Etter reglene om midlertidig forføyning vil en midlertidig avgjørelse normalt kunne følges opp av et søksmål om det krav som er grunnlaget for den midlertidige forføyningen. I dette tilfellet er det ikke reist eget søksmål, og det er heller ikke i den midlertidige avgjørelsen satt frist for å reise søksmål. Av hensyn til en rask og effektiv prøving av spørsmålet om konvensjonsbrudd bør NRK her kunne påkjære byfogdens avgjørelse. Jeg peker også på at spørsmålet om forbudet innebærer konvensjonsstrid i forhold til EMK artikkel 10, vil reise rettsspørsmål som nettopp er knyttet til forhåndssensuren og midlertidigheten. Det i seg selv taler for at kjæremålet bør fremmes.
- (43) Jeg er etter dette kommet til at lagmannsrettens avvisningskjennelse må oppheves, og kjæremålssaken hjemvises til fortsatt behandling. Lagmannsretten vil da måtte ta standpunkt til NRKs anførsler om forholdet til Grunnloven § 100 og EMK artikkel 10 så langt slike anførsler fremmes som et ledd i angrepet på rettmessigheten av krinkastingsforbudet. Skulle lagmannsretten komme til at konvensjonen er krenket, vil en konstatering av dette i tilfelle naturlig inngå som et ledd i begrunnelsen for å oppheve forbudet.
- (44) Saksomkostninger er ikke påstått.
- (45) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens kjennelse oppheves, og saken hjemvises til fortsatt behandling i lagmannsretten.

(46)	Dommer Bruzelius:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(47)	Dommer Lund:	Likeså.
(48)	Dommer Stang Lund:	Likeså.
(49)	Justitiarius Schei:	Likeså.

(50) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Lagmannsrettens kjennelse oppheves, og saken hjemvises til fortsatt behandling i lagmannsretten.